

Lublin 02.10.2018

Dr hab. n. med. Lech Panasiuk

**Klinika Chorób Wewnętrznych, Nadciśnienia Tętniczego i Chorób
Zawodowych Wsi Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie**

RECENZJA

pracy doktorskiej mgr Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego

**Tytuł pracy: „Ratownik medyczny jako edukator zdrowotny (na podstawie
badań ratowników medycznych radomskiego rejonu operacyjnego)”**

**Promotor: Dr hab. n. o zdr. Magdalena Florek- Łuszczki- Instytut
Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie**

Promotor pomocniczy: Dr n. o zdr. Jarosław Chmielewski

Promocja zdrowia wyłoniła się jako ruch społeczny w drugiej połowie XX w. zawdzięczając swój naukowy początek odkryciom epidemiologicznym, które wykazały, że indywidualne zachowania ludzi są głównym czynnikiem determinującym stan zdrowia jednostek. Opierając się na badaniach takich jak Framingham Heart Study, czy Alameda Study stopniowo zmieniano sposób postrzegania zjawisk zdrowotnych, z tradycyjnego paradygmatu biomedycznego na podejście holistyczne, uwzględniające biopsychospołeczny kontekst uwarunkowań zdrowia ludzi. Poszukiwaniom nowych sposobów oddziaływania na zdrowie w skali globalnej w końcu lat 70. XX w. przyświecała także obawa o dalsze pogarszanie się standardów zdrowotnych na świecie, pomimo 30-letniej działalności Światowej Organizacji Zdrowia. Przełomem w tej dziedzinie okazało się opublikowanie przez ministra zdrowia Kanady Marca Lalonde'a raportu, w którym przedstawił koncepcje pól zdrowia, a także oszacował stopień wpływu poszczególnych czynników na stan zdrowia populacji. Okazało się, że najważniejszym czynnikiem warunkującym stan zdrowia, ważniejszym niż poziom opieki zdrowotnej, uwarunkowania genetyczne, czy wpływ środowiska jest styl życia społeczeństw. Spowodowało to, że decydenci ochrony zdrowia z nową uwagą spojrzeli na promocję zdrowia, która według definicji oddziałuje na cały system społeczny oraz na jej

nieodłączną część- edukację zdrowotną, ukierunkowaną na jednostkę. W dzisiejszych czasach trudno sobie nawet wyobrazić leczenie wielu chorób, takich jak: cukrzyca, nadciśnienie tętnicze, czy wiele innych, bez współpracy z osobą chorą, ale osobą dobrze znającą wszystkie aspekty choroby, z którą się zмага. Wraz z rozwojem technologii medycznych rola edukacji medycznej stale wzrasta. W edukację prozdrowotną powinni być zaangażowani przedstawiciele wszystkich zawodów medycznych, nie tylko lekarze, pielęgniarki i edukatorzy medyczni. Edukacji w medycynie poświęca się coraz więcej prac naukowych.

Przedstawiona przez mgr Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego rozprawa doktorska dotycząca ratowników medycznych dobrze wpisuje się w ten nurt dociekań naukowych.

Praca doktorska ma typowy układ, zawarta jest na 171 stronach wraz z załącznikami, ma postać maszynopisu o formacie A-4, oprawionego w twardą oprawę. Łącznie Autor zamieścił w pracy 11 tabel i 49 rycin, które dobrze ilustrują przedstawione wyniki badań.

W pracy zostały wydzielone cztery rozdziały o zróżnicowanej objętości i znaczeniu merytorycznym. Są to: rozdział . „Wprowadzenie” w którym Doktorant wydzielił cztery podrozdziały: „Państwowe Ratownictwo Medyczne w Polsce”, „Ratownik medyczny i jego rola w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego”, „Edukacja zdrowotna” oraz „Edukacja zdrowotna w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego”, każdy z nich podzielony na mniejsze części, rozdział 2. „Procedura badawcza” z siedmioma podrozdziałami”, rozdział 3. „Wyniki” w których wyodrębniono trzy podrozdziały oraz rozdział 4. „ Dyskusja”. Ponadto w pracy zamieszczono „Wnioski”, „Piśmiennictwo”, „Streszczenie”, „Summary” i „Aneks”. W pracy znajduje się także „Wykaz skrótów”, poprzedzający pierwszy rozdział, zawierający dziewięć pozycji.

W rozdziale pierwszym Autor szczegółowo omówił organizację Państwowego Ratownictwa Medycznego w Polsce, przedstawił jego rys historyczny, wyszczególnił zadania administracji rządowej w obszarze ratownictwa medycznego, omówił jednostki systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, opisał System Powiadamiania Ratunkowego, System Wspomagania Dowodzenia Państwowego Ratownictwa Medycznego, jednostki współpracujące oraz porównał istniejący w Polsce system z systemami w innych krajach. W tym samym rozdziale Autor omówił rolę ratownika medycznego w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego, przedstawił genezę i charakterystykę zawodu ratownika oraz możliwości kształcenia i doskonalenia zawodowego tej grupy. Ponadto w rozdziale tym Autor zdefiniował pojęcie edukacji zdrowotnej, omówił jej modele i cele, a także wpływ edukacji

zdrowotnej na zdrowie człowieka. Dodatkowo w rozdziale pierwszym Doktorant przedstawił rolę i możliwości edukacji zdrowotnej w systemie Państwowego Ratownictwa Medycznego, a także omówił ograniczenia w realizacji edukacji zdrowotnej przez ratowników medycznych oraz ocenił efekty działań edukacyjnych przez nich podejmowanych.

W rozdziale drugim, zatytułowanym „Procedura badawcza” Autor wyodrębnił siedem podrozdziałów. W podrozdziale pierwszym dobrze sformułował i przedstawił cel główny badania, jakim była analiza działań z zakresu edukacji zdrowotnej podejmowanych przez ratowników medycznych pracujących w zespołach ratownictwa medycznego. Dla potrzeb realizacji głównego celu badania Doktorant opracował pięć celów szczegółowych. W podrozdziale drugim Autor sformułował główny problem badawczy i trzy problemy szczegółowe, a w podrozdziale trzecim postawił dwie hipotezy badawcze. W podrozdziałach czwartym i piątym omówił organizację i obszar badań oraz przedmiot swych dociekań naukowych. W podrozdziale szóstym i siódmym przedstawił zastosowane narzędzia badawcze, metody statystyczne oraz sposób prezentacji wyników.

W rozdziale trzecim „Wyniki” Doktorant scharakteryzował grupę 234 ratowników medycznych, którzy wzięli udział w badaniu, biorąc pod uwagę ich płeć, wiek, wykształcenie zawodowe oraz staż pracy. Następnie ocenił poziom ich wiedzy na temat znajomości definicji edukacji zdrowotnej, przydatności edukacji zdrowotnej w pełnieniu funkcji ratownika medycznego, określił źródła wiedzy na temat edukacji zdrowotnej oraz postawę ratowników medycznych wobec obowiązku realizacji edukacji zdrowotnej, ich aktywność, a także formy działalności w tej dziedzinie. Ponadto badane osoby dokonały samooceny posiadanych przez siebie predyspozycji do prowadzenia edukacji zdrowotnej oraz istniejących ograniczeń w tej dziedzinie, a także przedstawiły możliwości i sposoby, za pomocą których poszerzają swoją wiedzę w zakresie edukacji medycznej. Ratownicy medyczni podzielili się także swoją wiedzą na temat zainteresowania pacjentów podejmowanymi przez nich działaniami edukacyjnymi. Uzyskane informacje zostały poddane analizie uwzględniającej: wiek, poziom wykształcenia i staż pracy badanych osób. Ze względu na małą reprezentatywność kobiet wśród badanych osób Autor zrezygnował z analizy uzyskanych informacji pod kątem płci. Do obliczeń Autor wykorzystał pakiet Statistica 8,0 oraz arkusz kalkulacyjny Microsoft Office Excel 2010. Metody analizy statystycznej były trafnie dobrane i należały do często stosowanych w tego typu badaniach.

W rozdziale czwartym „Dyskusja”, Autor dokonał krytycznego podsumowania uzyskanych wyników, zestawiał uzyskane wyniki z wynikami badań innych autorów oraz dostępną

literaturą. Rozdział ten jest przedstawiony zgodnie z wymogami metodologicznymi prac naukowych. Autor z dużym znanstwem przedstawił wyniki badań własnych w świetle wyników innych badaczy oraz dostępnych danych i informacji, dotyczących przedmiotu badań. Świadczy to o dobrym merytorycznym przygotowaniu Doktoranta, wnikliwości przeprowadzonych analiz i znajomości piśmiennictwa w tym zakresie, dużym poziomie krytycyzmu naukowego oraz o dobrym przygotowaniu do prowadzenia w przyszłości własnych ciekawych programów badawczych.

Następna część pracy, „Wnioski”, została przedstawiona w dziesięciu punktach. Są to trafne stwierdzenia wynikające z celów przeprowadzonych badań i analizy uzyskanych danych.

Na następną część pracy „Piśmiennictwo” składa się wykaz 185 pozycji, w tym 60 pozycji anglojęzycznych, wykaz 21 aktów prawnych i 7 źródeł internetowych. Piśmiennictwo jest zebrane starannie, w zakresie wystarczającym do uzasadnienia wyboru tematu badań.

W kolejnych częściach pracy Autor umieścił streszczenie rozprawy doktorskiej w języku polskim oraz w języku angielskim. Streszczenia spełniają wymogi przypisane tej części pracy. W pełni prezentują cele, zakres i wyniki badań.

W „Aneksie” Doktorant umieścił wzór ankiety, spis rycin i tabel oraz ryciny i tabele, które nie zostały umieszczone w prezentacji wyników, a do których Autor odnosił się w tekście.

Z obowiązku recenzenta przedstawiam kilka uwag, głównie o charakterze redakcyjnym.

- W strukturze pracy Autor umieścił jedynie cztery rozdziały, natomiast pozostałe części pracy pozbawione są numeracji. Wydaje się, że tak ważne części pracy jak wnioski, streszczenia i aneks powinny być integralną częścią rozprawy doktorskiej, i jako takie zasługiwać na osobną numerację.
- Rozdział pierwszy stanowi wstęp do rozprawy doktorskiej zajmuje aż 45 stron. Rozdział ten jest zbyt rozbudowany. Wstęp do tego typu pracy powinien zawierać jedynie informacje odnoszące się do problematyki rozprawy.
- W podrozdziale „Metoda i narzędzia badawcze” brak jest dokładnego opisu zastosowanego narzędzia badawczego, czyli autorskiego kwestionariusza ankiety.
- Opis zastosowanej metody analizy statystycznej Autor umieścił w podrozdziale „Sposób prezentacji wyników”, podczas gdy powinien on być umieszczony w podrozdziale „Metoda i narzędzia badawcze”.

- Przy cytacjach Autor niepotrzebnie każdorazowo umieszcza nazwisko osoby cytowanej i rok ukazania się cytowanej pozycji. Do tego celu przecież stworzył, nieponumerowany wprawdzie, ale jednak rozdział „Piśmiennictwo”, w którym znajduje się spis wszystkich cytowanych pozycji. Tak więc w tekście rozprawy powinny znajdować się jedynie cyfrowe lub liczbowe odniesienia do tych pozycji.

Przedstawione uwagi nie umniejszają wartości całej rozprawy doktorskiej którą uważam za cenną. Wysoko oceniam ją, zarówno pod względem metodologicznym, jak i technicznym. Ma ona ważne znaczenie poznawcze, poszerza wiedzę w problemu edukacji zdrowotnej wśród ratowników medycznych.

W oparciu o ocenę rozprawy doktorskiej stwierdzam, że Doktorant wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia prac naukowych, doboru zarówno metod badawczych, jak i piśmiennictwa do tematu badawczego oraz opracowywania wyników badań. Uzyskane przez Autora wyniki badań mają także istotne znaczenie praktyczne i mogą się przyczynić do poprawy programów kształcenia ratowników medycznych.

Na podstawie dokonanej oceny stwierdzam, że praca doktorska mgr Arkadiusza Łukasza Rutkowskiego odpowiada wymogom Ustawy o Szkolnictwie Wyższym w zakresie prac doktorskich, i w związku z tym wnoszę do Wysokiej Rady Instytutu Medycyny Wsi w Lublinie o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. med. Lech Panasiuk